

KERAMIČNI POSODI IZ ČASA PRESELJEVANJA NARODOV V KRANJU

ANDREJ VALIČ

Gorenjski muzej, Kranj

Pri obnavljanju Mestne hiše v Kranju leta 1965 je bila v pritlični veži, v nedotaknjeni zemeljski plasti pri zaščitnih izkopavanjih med dvema zgodovinsko različnima arhitekturama,¹ ob južni steni kasnejše renesančne stavbe, pred stopniščem v gornje nadstropje, odkrita delno ohranjena odpadna jama, globine in širine ca. 1,30 m. Bila je zatrpana s črnim humusom in drobirjem, v katerem so bile razmetane živalske kosti, zelo majhen in kasneje razpadel del platnice koščenega glavnika z vrezanim krožcem ter dela dveh podobnih keramičnih posod. Pozornost sta zbujali omenjeni keramični skledi, izdelani na lončarskem vretenu, bikonične oblike, z rahlo zavihanim ustjem navzven in ena z ohranjenim ravnim dnom. Na zunanji strani sta črni, na notranji pa sive barve. Na prelomu se opazi, da je glina lepo čiščena in dobro pečena. Na zunanji površini, na prvi polovici nad prelomom je vglajen mrežast motiv višine 2,0 cm, poševnih potez in omejen proti vratu z grobo, vodoravno izdelano poglobljeno črto. (Posoda A: premer ustja 19,3 cm, premer največjega oboda 21,1 cm, premer dna 12,0 cm in posoda B: premer ustja 16,0 cm, premer največjega oboda 19,2 cm, dno neohranjeno. Razlika med posodama je v naklonu sten in zavihanosti ustij).²

Našteti značilni elementi posod so podobni in primerjalni nekaterim posodam, ki jih opisuje J. Werner ter jim pripisuje izvor in njihovo izdelavo na področju Moravske in Nižjeavstrijske.³ Tip te posode tvori po njegovem mnenju svojevrstno skupino posod, ki se pojavi v času preseljevanja narodov, čeprav je tehnika izdelave in način okraševanja starejšega izvora.⁴ Najbolj podobna posodam iz Kranja tako po obliki kot po okrasu je tista, ki je bila najdena v Baumgartnu na Nižjeavstrijskem,⁵ po obliki pa tudi ona iz Nikiča,⁶ ki je bila odkrita v grobu 7 ter

¹ C. Avguštin, Mestna hiša v Kranju. Varstvo spomenikov 9, 1962—64 (1965) 61—66.

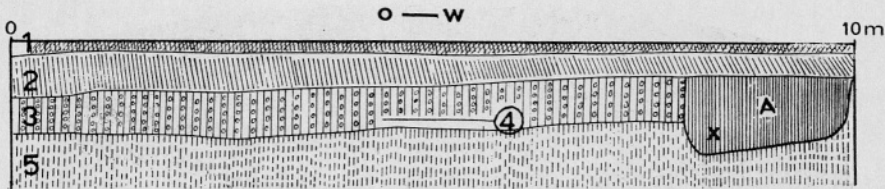
² A. Valič, Poročilo o izkopavanju in najdbah v veži Mestne hiše v Kranju. Varstvo spomenikov 11, 1966 (1967) 13—17.

³ J. Werner, Die Langobarden in Pannonien. Abhandl. d. Bayer. Akad. NF 55 A (1962) 58—60 (odslej: J. Werner, Die Langobarden).

⁴ B. Svoboda, Čechy v dobe stehovani narodu. Mon. arch. 13 (1965) 104.

⁵ J. Werner, Die Langobarden, Taf. 22: 1 in 53: 3.

⁶ Ibidem, Taf. 52: 3.

Sl. 1. Prerez slojev ob južni steni pritlične veže v Mestni hiši v Kranju (sedaj Gorenjski muzej): 1. tlak iz betona, 2. izravnalni sloj — nasutje, 3. sloj rjavega humusa s prodrom in staroslovanskimi skeletnimi grobovi, 4. staroslovanski skelet moškega (št. 4) v globini 0,90 m s pridatkom bronastega obsenčnega obročka z S zanko in kvačico ob levi senčnici, 5. prod — sterilni sloj, A — odpadna jama in mesto najdbe (X) opisanih delov keramičnih posod

Abb. 1. Profilschnitt der Schichten entlang der Südwand im Flur des ehem. Rathauses in Kranj (jetzt Gorenjski muzej): 1. Betonpflaster, 2. Ausgleichsschicht — aufgeschüttet, 3. Braune geröllhaltige Erdschichte mit altslawischen Skelettgräbern, 4. Altslawisches männliches Skelett (Nr. 4) in der Tiefe von 90 cm mit Beigabe eines bronzenen Schläfenringes mit S-Schlinge und Haken an der linken Schläfe, 5. Schotter — sterile Schicht, A — Abfallgrube und (X) Fundstelle der beschriebenen Bruchstücke der Tongefäße

po okrasu posoda iz Ivanovic.⁷ Pojav te keramike v skeletnih grobovih Podonavja je pripisan po drugem spremnem gradivu langobardski etnični skupini.⁸ Tak okras, le na drugačni posodi je bil prav tako prisoten v Juti na Madžarskem (okraj Vezsprem) v ženskem skeletnem grobu, ki je vseboval značilno langobardsko gradivo: fibulo, glavnik in iglo.⁹

Podobne značilnosti na keramiki, kot so na kranjskih posodah, zasledimo tudi na ozemlju, ki so ga naselili Gepidi leta 464 do 586: tj. v Potisju do levega brega Donave. Odkrita je bila prav tako v njihovih skeletnih grobovih. V tem geografskem prostoru je oblikovno najbolj enaka našima opisanimi posodama slučajno najdena na skeletnem grobišču v Szentes-Berekhat, ki ga pripisujejo po ostalem najdenem kulturnem gradivu Gepidom.¹⁰ Isti okras je bil odkrit tudi na fragmentu keramike v Mikulčicah in enak temu na Madžarskem v Hadmezővasarhely, kjer pa je izdelana posoda prostoročno.¹¹

Časovni okvir najdb tega tipa keramične posode je omejen v langobardskih skeletnih grobovih na Nižjeavstrijskem in Moravskem z njihovo zgodovinsko prisotnostjo v zgodnjem 6. stoletju.¹² V Juti na Madžarskem okoli 6. stoletja in v Mikulčicah v drugi polovici 6. stoletja.¹³

⁷ Ibidem, Taf. 52: 2.

⁸ B. Svoboda, Čechy v dobe stehovani narodu. Mon. arch. 13 (1965) 104 in 339.

⁹ Z. Klanica, Zur Frage der Anfänge des Burgwalles »Valy« bei Mikulčice. Arch. rozhledy 20, 1968, 634.

¹⁰ D. Csallány, Archaeologische Denkmäler der Gepiden in Mitteldonau-becken (454—568 u. Z.). Arch. Hung. NS 38 (1961) T. 102: 2.

¹¹ Z. Klanica, Arch. rozhledy 20, 1968, 633.

¹² J. Werner, Die Langobarden, 60.

¹³ Z. Klanica, Arch. rozhledy 20, 1968, 634.

Sl. 2. Kranj, Mestna hiša. Glinasta skleda

Abb. 2. Kranj, Rathaus. Tonschüssel

Sl. 3. Kranj, Mestna hiša. Glinasta skleda

Abb. 3. Kranj, Rathaus. Tonschüssel

Na gepidskem ozemlju pa je določena zgornja meja z letnico 568, ko je razpadla njihova država.¹⁴

Znani historični viri omenjajo, da so bili Langobardi prisotni v Kranju od leta 546 pa do njihovega večjega odhoda v severno Italijo leta 568, vendar so še obdržali do okoli leta 610 mesto Kranj kot zunanjo obrambno točko furlanskega vojvodstva.¹⁵

Če primerjamo časovni pojav enako oblikovno tipične ali podobne keramike ter okrasa z vseh omenjenih krajev in okolij, lahko ugotovimo, da se pojavi v kratkem časovnem razmiku. Samo to dejstvo pa nas ne more v celoti prepričati, ker se ne upoštevajo krajevne razdalje in dolžine potov. Tudi današnje časovno opredeljevanje se ne ujema s točnimi historičnimi letnicami, ki le delno omejujejo pojav migracijskih skupin na določenem prostoru. Kratko časovno zaporedje, ki je nakazano, je morda razumljivo, če izkopani posodi iz Kranja pripišemo eni izmed domnevnih številnih langobardskih migracijskih skupin, ki so postopoma prihajale v kratkih presledkih iz nižjeavstrijskega ali moravskega prostora v Panonijo ali morda predmet šele tam prevzele ter ga ponesle s seboj v Kranj, kjer je bil dokončno odložen v drugi polovici 6. stoletja. Če ga pripišemo gepidski kulturni ostalini tedaj moramo misliti tudi na njihovo morebitno prisotnost v našem kraju ali pa vsaj kot njihov import s posredovanjem langobardske etnične skupine. Odkriti posodi sta toliko pomembni, ker kažeta sled langobardske poti in njihovo postopno naselitev važne skrajne točke na našem ozemlju. Več enakih takšnih vmesnih najdb pa bi točneje in določeneje pokazalo smer in pot selitve določene skupine iz obsežne Panonije prek prehodov v jugovzhodnih Alpah v Furlansko nižino.

V Kranju je bilo doslej tudi sporno mesto naselbine iz dobe preseljevanja narodov. Izkopana sonda leta 1953 na Pungertu, nad samim grobiščem »na Lajhu« ob današnji Savski cesti je dala negativen rezultat.¹⁶ Tudi staroslovansko grobišče s precejšnjo izkopano površino okoli farne cerkve in prekopan mestni tržni prostor leta 1964/65 ni nudil nikakršnih najdb iz tega obdobja.¹⁷ Najdba keramike te vrste v veži Mestne hiše je prvi zanesljivejši znak, da moramo predvidevati naselbinski prostor v obrobnem okolju srednjeveškega tržnega prostora. V bodoče večjih naselbinskih najdb niti ne moremo več pričakovati, ker je ves domneven naselbinski areal uničen s kasnejšo srednjeveško arhitekturo in manjšimi vrtovi ali pa je prekrit z asfaltno prevleko. Manjše možne naključne najdbe pa so izvzete.

¹⁴ B. Grafenauer, *Zgodovina slovenskega naroda* 1 (1964) 218. M. Kos, *Zgodovina Slovencev* (1955) 25.

¹⁵ J. Zontar, *Zgodovina mesta Kranja* (1939) 8, 11. B. Grafenauer, *Ustoličenje koroških vojvod in država karantanskih Slovencev*. *Dela SAZU* 7 (1952) 389—436. A. Valič, *Arh. vestnik* 19, 1968, 492.

¹⁶ J. Kastelic, *900 let Kranja*. *Spominski zbornik* (1960) 39.

¹⁷ Leta 1964/65 je bila obsežna gradbena rekonstrukcija Titovega trga, Prešernove ulice, Maistrovega trga in Poštne ulice; to je središče dela starega srednjeveškega mesta. Pri teh delih smo pregledovali zemeljske prekope do labornate osnove, vendar nismo zasledili nikakršnih arheoloških najdb.

ZUSAMMENFASSUNG

Zwei keramische Gefässe aus der Zeit der Völkerwanderung in Kranj

Im Jahr 1965 wurde beim Restaurieren des Rathauses im Kranj (Gorenjski muzej) in der unberührten Erdschicht des Flurs eine zum Teil erhaltene Abfallgrube entdeckt. Darin waren zwei zerbrochene Tonschüsseln, zerstreute Tierknochen und kleine Teile eines zerfallenen beinernen Kammes. Interessant sind die zwei Tonschüsseln, von bikonischer Form und mit sanft nach aussen gebogenem Mundrand. Sie sind auf der Töpferscheibe gefertigt und auf der Aussenseite von schwarzer Farbe. Auf der ersten Hälfte über dem Bruch ist ein 2,0 cm hohes netzartiges Motiv aus schrägen Linien eingelätet und gegen den Mundrand mit einer grob ausgeführten waagerechten Linie abgegrenzt.

Die charakteristischen Elemente der zwei Gefässe sind ähnlich und können mit einigen Gefässen verglichen werden, die J. Werner beschreibt. Ihre Herkunft und Herstellung schreibt er dem Bereich von Niederösterreich und von Mähren zu. Das zeitliche Vorkommen derartiger Keramik ist in die frühen Zeitabschnitte des 6. Jahrhunderts eingeordnet. Sie kommt jedoch auch im Territorium der Gepiden vor, d. h. im Theissgebiet.

Es ist bekannt, dass die Langobarden vom J. 546 bis zur Abwanderung ihres grösseren Teils nach Norditalien im J. 568 in Kranj anwesend waren, doch hielten sie die Stadt Kranj ungefähr bis zum J. 610 als äusseren Verteidigungspunkt des Friauler Herzogtums.

Die angedeutete zeitliche Folge ist vielleicht verständlich, wenn wir die in Kranj entdeckten Gefässe einer der vermutlich zahlreichen langobardischen Migrationsgruppen zuschreiben, die in Intervallen aus dem niederösterreichischen Raum nach Pannonien übersiedelten oder aber die Gegenstände vielleicht im Gepidengebiet übernahmen und sie von dort nach Kranj brachten. Zugleich bringt uns der Fund auf die Spuren der Migrationswege.